

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์ การจัดการศึกษาเป็นการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการทั้งด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และทักษะคุณธรรม จริยธรรม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พ.ศ. 2545, หน้า 8)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549, หน้า 179-186) กล่าวถึงความเสมอภาคของคนไทย ที่จะรับการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอภาคกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2543 มีเด็กและเยาวชนกลุ่มอายุ 6-14 ปี จำนวน 0.3 ล้านคน ยังไม่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เด็กและเยาวชนกลุ่มอายุ 6-17 ปี จำนวน 1.6 ล้านคน ยังไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มาจากครอบครัวยากจน เป็นเด็กเร่ร่อน หรืออาศัยอยู่ในท้องถิ่นห่างไกล แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2549) กล่าวว่าสภาพดังกล่าวเกิดจาก ระบบเศรษฐกิจโลกที่มีความเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างรุนแรง โดยเฉพาะระดับความยากจนที่สูงขึ้น กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2539 สัดส่วนคนจนของประชากรทั้งประเทศเท่ากับร้อยละ 11.4 หรือ 6.4 ล้านคน ได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 15.9 หรือ 9.9 ล้านคน ซึ่งปัญหาความยากจนดังกล่าว นำมาสู่ “ความไม่รู้ สู่ความยากไร้”

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2544, หน้า 16-18) กล่าวว่าแม้ประเทศไทยจะสามารถจัดการศึกษาได้ก้าวหน้าและเป็นที่น่าพอใจในประชากรวัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีอัตราเด็กในวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าสู่การศึกษาในระบบได้อย่างน่าพอใจในระดับหนึ่ง และมีอัตราผู้เข้ารับการศึกษาออกกระบบในอัตราที่ก้าวหน้า แต่ก็ยังพบว่า มีปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อกลุ่มของเด็กวัยดังกล่าวนี้ ทำให้ผลการจัดการศึกษาด้อยคุณภาพขาดประสิทธิผลและยังไม่ทั่วถึง จากปัญหาดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาขึ้น ซึ่งกระแสการปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยขณะนี้หรือในหลายประเทศ เป็นสิ่งยืนยันว่าสังคมโดยทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษา ดังจะเห็นได้ว่าในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ได้กำหนดและให้ความสำคัญกับการปฏิรูปในด้านต่างๆ ดังนี้ ปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องซึ่งกันและกันทั้งระบบ ปฏิรูปแนวทางการจัดการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ปฏิรูปหลักสูตรและเนื้อหาสาระ วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียนและกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ปฏิรูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งหน่วยงานของรัฐ การปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชนโดยเน้นเรื่องการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการศึกษา การตรวจสอบ ปฏิรูประบบครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุน ปฏิรูประบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยเน้นเรื่องของการประกันคุณภาพภายใน ปฏิรูปเรื่องสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การปฏิรูปต่างๆ ดังกล่าวจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่คาดหวังว่า การศึกษาไทยจะนำไปสู่ความมั่งคั่งของบุคคลและสังคม เพิ่มคุณภาพของคนไทย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพิ่มความเสมอภาคและสิทธิทางการศึกษา ในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการเป็นระบบเปิดให้โอกาสประชาชน ครอบครัว องค์กรเอกชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา ในกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่ การคิด การวางแผน การจัดทำหลักสูตร การกำกับดูแล การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งจะทำให้จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังส่งผลให้มีระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นแต่ก็เชื่อว่าจะแก้ปัญหาของการศึกษาไทยได้ทั้งหมด เนื่องจากในหลักการแนวทางปฏิบัติไม่สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติในสภาพจริง จึงทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลง ปัญหาที่ตามมาคือการบริหารงานที่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎี หรือหลักการของการบริหาร

ชาญชัย อาจินสมอาจารย์ (2544, หน้า 29-30) กล่าวว่า การบริหารไม่ว่าจะเป็นวงการอุตสาหกรรม การค้า รัฐบาล การป้องกันประเทศ และการศึกษามีลักษณะที่คล้ายกันทุกประเภท ก็คือขอบข่ายที่ครอบคลุมการผลิตและความต้องการสินค้าและให้บริการกับสาธารณะ การควบคุมงบประมาณ การสรรหา การฝึกอบรม การทดแทนบุคลากร และการประสานงานของทุกฝ่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งหมด แม้การบริหารทุกประเภทจะมีลักษณะที่เหมือนกันอยู่ก็ตาม แต่ก็มีความแตกต่างกันระหว่างกระบวนการบริหารที่สัมพันธ์กับองค์กร ขนาดองค์กร สังคมและสถาบัน ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้จะสัมพันธ์กับ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการและเทคนิค และการประเมินผล จะเห็นได้ว่าการบริหารไม่ว่าจะเป็นการบริหารแบบใดก็ตามก็มีลักษณะ ลำดับขั้นตอนที่คล้ายกัน แต่อย่างไรก็ตาม ขนาดองค์กรที่แตกต่างกันทำให้ระบบการบริหารมีความแตกต่างกันทั้งนี้ในการบริหาร ในองค์กร หรือสถาบันที่มีขนาดกลางและขนาดใหญ่จะได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ มากกว่า ทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพมากกว่าองค์กร หรือสถาบันที่มีขนาดเล็ก

ทั้งนี้ ในอดีตสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดูแลรับผิดชอบการจัดการศึกษาของ โรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศ จำนวน 10,735 โรงเรียน จากจำนวนทั้งสิ้น 30,228 โรงเรียน มีการกำหนดนโยบายแนวทางมาตรฐานการดำเนินงาน และการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่อย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา ในปีการศึกษา 2545 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียน จำนวนต่ำกว่า 120 คนลงมา จำนวน 10,735 โรงเรียนข้างต้นและมีโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนรวมกันทั้งสิ้น จำนวน 1,087 โรงเรียน เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาในปีการศึกษา 2546 โรงเรียนขนาดเล็ก ได้มีการปรับเปลี่ยนไปขึ้นกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ ระดับอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้เกิดความทัดเทียมกันในด้านการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิผลการจัดการศึกษา รายงานการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ปี 2551-2553

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของไทย มีมาเป็นเวลาช้านานเพียงแต่การมีส่วนร่วมนั้นเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ แต่จะสอดแทรกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเห็นได้จากการจัดการศึกษาในอดีตมีศูนย์กลางอยู่ที่วัด บ้าน และวัง ปัจจุบันในการจัดการศึกษาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น คือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องการกำหนดหลักสูตร ท้องถิ่นและเนื้อหาสาระที่ใช้ในการศึกษา สนับสนุนและร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษา (วีระศักดิ์ เนียมสวัสดิ์, 2550, หน้า 2) ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 และปรับปรุงใหม่เป็นกฎกระทรวง ว่าด้วยการกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติหลักเกณฑ์ วิธีการสรรหาการเลือกประธานและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่เกิน 300 คน มีคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานได้ไม่เกิน 9 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่คือมีนักเรียนตั้งแต่ 300 คนขึ้นไปมี คณะกรรมการจำนวน 1 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ผู้แทนผู้ปกครอง 3) ผู้แทนครู 4) ผู้แทนองค์กรชุมชน 5) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6) ผู้แทนศิษย์เก่า 7) ผู้แทนองค์กร ศาสนา ซึ่งอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ระเบียบกำหนดไว้ 4 ด้าน คือ การ บริหารงานด้านวิชาการ การบริหารงานด้านงบประมาณ การบริหารงานด้านบริหารบุคคล และการ บริหารงานด้านบริหารทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 หน้า 2)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 (2550 ข, หน้า 2-3) กล่าวว่าโรงเรียน ขนาดเล็กเป็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาที่ทำนายของผู้บริหารในทุกยุคทุกสมัย กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบว่าอัตราการเกิดของประชากรได้ลดลงตามลำดับได้ส่งผลให้จำนวนประชากรในวัย ประถมศึกษา (6-12 ปี) ลดลง ซึ่งพบว่าในช่วงปี 2545-2549 ลดลงจาก 5,792,636 ในปี 2545 เป็น 5,505,594 ในปี 2549 ซึ่งลดลงถึง 287,042 คน คิดเป็น ร้อยละ 4.96 ภายในระยะเวลา 5 ปี ประกอบกับอัตราการย้ายของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมืองเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงทำให้

นักเรียนที่เป็นตัวป้อนให้แก่โรงเรียนประถมศึกษากระจายอยู่ทั่วประเทศถึง 30,000 กว่าโรงเรียน ซึ่งลดลงตามลำดับ ด้วยความตระหนักว่าการที่มีโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นจำนวนมากย่อมส่งผลถึงประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์คุณภาพทางการศึกษาพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กที่รองรับนักเรียนที่มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ยากจนมีข้อเสียเปรียบหลายประการ และจากการประเมินมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่ผ่านการประเมิน จำนวน 22,866 แห่ง มีจำนวนโรงเรียน 491 แห่ง (ร้อยละ 2) อยู่ในระดับปรับปรุง โรงเรียน 15,528 แห่ง (ร้อยละ 67.91) อยู่ในระดับพอใช้และโรงเรียน 6,847 แห่ง (ร้อยละ 29.94) อยู่ในระดับดี ซึ่งระดับปรับปรุงและระดับพอใช้ดังกล่าวถือว่าไม่ผ่านมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบข้อมูลที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ นักเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็กในทุกช่วงชั้น และในทุกพื้นที่มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ต่ำกว่านักเรียนจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่และยังมีนักเรียนในสัดส่วนที่ต้องปรับปรุง สูงกว่าในทุกช่วงชั้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 4-24) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สามารถจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบภายใต้การบริหารจัดการแบบองค์รวม ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (all for education) โดยการกระจายอำนาจให้หน่วยงานในระดับพื้นที่ มีอิสระในการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินการที่สอดคล้องกับสภาพข้อจำกัด เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการในโรงเรียนขนาดเล็กเกิดประสิทธิผลสูงสุด ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร จึงกำหนดรูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กไว้ 3 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบศูนย์โรงเรียน เป็นการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คนลงมา ในลักษณะนำนักเรียนมาเรียนรวมกันทั้งหมด หรือมาเรียนรวมกันบางชั้นเรียน หรือจัดการเรียนการสอนเป็นช่วงชั้น และพัฒนารูปแบบเป็นการบริหารจัดการร่วมกัน (2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น อาจดำเนินการได้โดยการจัดชั้นเรียนแบบช่วงชั้น และการ บูรณาการเนื้อหาวิชาตามช่วงชั้น (3) การดำเนินการตามกฎหมายเป็นการดำเนินการพัฒนาประสิทธิผลโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถแก้ไขโดยวิธีอื่นได้ เนื่องจากข้อจำกัดต่างๆ มีความจำเป็นต้องดำเนินการรวมและล้มเลิกโรงเรียนให้ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการรวมและล้มเลิกโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2524

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต1 (2550 ข, หน้า 1) ได้สำรวจพื้นที่ที่มีโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย 8 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมือง อำเภอหนองแซง อำเภอบ้านหมอ อำเภอหนองพุด อำเภอหนองโดน อำเภอพระพุทธบาท อำเภอเสาไห้ อำเภอเฉลิมพระเกียรติมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 80 โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้ตั้งอยู่ พบว่าส่วนใหญ่ประสบปัญหา มีความขาดแคลนเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะปัญหาขาดแคลนครู ทำให้การสอนไม่ครบชั้น ครูสอนไม่ตรงตามสาขาวิชาขาดสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่า

โรงเรียน มีปัญหาด้านอาคารเรียน ตลอดจนชุมชนมีขนาดเล็ก ขาดศักยภาพที่จะช่วยเหลือสนับสนุน โรงเรียน โรงเรียนบางแห่งไม่มีผู้บริหาร ทำให้โรงเรียนเหล่านี้ขาดประสิทธิผลในการบริหารจัดการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น โรงเรียนขนาดเล็กถือเป็นหน่วยจัดการศึกษาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชุมชนที่มีพื้นฐานครอบครัวยากจน ซึ่งมีความต้องการในด้านการศึกษา แต่ด้วยปัจจัยหลายประการที่ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กขาดประสิทธิภาพ และส่งผลให้การจัดการศึกษาไม่มีประสิทธิผล ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 ซึ่งมีโรงเรียนขนาดเล็กทุกพื้นที่ของอำเภอนั้น ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่จะส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่สำคัญ สำหรับหน่วยงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 1 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุง พัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อให้คนมีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1
3. เพื่อหาปัจจัยพยากรณ์ประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผน เพื่อปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานด้านการบริหารให้เกิดประสิทธิผล จะส่งผลให้โรงเรียนหรือสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา สามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 จำนวน 80 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 80 คน ครู 441 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา 720 คน รวม 1,241 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากประชากรมีจำนวนแน่นอน จึงหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร ยามาเน่ (Yamane) ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (สุวรีย์ ติริโกคาภิรมย์, 2546, หน้า 129-130) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อน .05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 302 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (stratified random sampling)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

2.1.1 ปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียน

1) พฤติกรรมผู้นำ

1.1) พฤติกรรมผู้นำมีทีมงาน

1.2) พฤติกรรมผู้นำมุ่งสัมพันธ์

2) วิสัยทัศน์ผู้บริหาร

2.1.2 ปัจจัยด้านครู

1) คุณภาพการสอน

2) การได้รับการสนับสนุนทางสังคม

2.1.3 ปัจจัยด้านแนวทางการเรียนการสอน

2.1.4 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2.2 ความพึงพอใจของครู

นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับการประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง ปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมผู้นำ และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ประกอบด้วย คุณภาพการสอน และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยด้านแนวทางการเรียนการสอน และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งทำหน้าที่ผู้นำองค์กร ซึ่งใช้อำนาจและความรู้ที่มีอยู่ดำเนินงานเพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย พฤติกรรมผู้นำ และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร

พฤติกรรมผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในการปฏิบัติงานให้ผู้ร่วมงานยอมรับปฏิบัติตาม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายและบรรลุเป้าหมายหลักขององค์กร แบ่งออกเป็น พฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งงาน และพฤติกรรมผู้นำมิตีสัมพันธ์

พฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งงาน พฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกให้เห็นถึงความสำคัญของงานเป็นหลัก ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ร่วมงานจะเป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่ สายการปฏิบัติ หรือการบังคับบัญชา

พฤติกรรมผู้นำมิตีสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกถึงการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ความสนใจในทุกขุขสและความสำเร็จของผู้ใต้บังคับบัญชาเชื่อมั่นในความสามารถ ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร หมายถึง ภาพอนาคตที่เกิดจากการไตร่ตรองโดยการใช้สมอง ใช้ปัญญา ความรู้ความสามารถกระทำกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่สภาพที่ต้องการในอนาคตได้สำเร็จ

ปัจจัยด้านครู หมายถึง ครูโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ ผู้สร้างสรรค์ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอนคน คือสั่งสอนศิษย์หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จรุ่งเรือง ของสังคมและประเทศชาติประกอบด้วยคุณภาพการสอน และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม

1. คุณภาพการสอน หมายถึง กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพบรรลุตามเป้าหมายของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐาน
2. การได้รับการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง สิ่งที่ได้รับได้รับความช่วยเหลือในด้านอารมณ์ เป็นลักษณะของการให้ความรัก ความเห็นใจ มีความเอื้ออาทรหรือด้านข้อมูล ข่าวสาร วัสดุ สิ่งของ โดยผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่น

คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง คณะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2553 โรงเรียนประถมศึกษานขนาดเล็ก ประกอบด้วย ผู้แทนปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ

ปัจจัยด้านแนวทางการเรียนการสอน หมายถึง แนวทางในการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนด ประกอบด้วย หลักสูตรทางการสอน ระบบในการเรียนการสอน และแนวการสอน

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเข้ามามีสิทธิ หรือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยการร่วมคิด ร่วมวางแผนการศึกษา ร่วมดำเนินการปฏิบัติ ร่วมตัดสินใจ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษา

ประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง การที่โรงเรียนสามารถกำหนดนโยบาย และแนวทางปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้วางไว้ ซึ่งประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และความพึงพอใจของครู

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง พัฒนาการ ความรู้ หรือความสำเร็จของบุคคลที่ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ติดตามศักยภาพของตน และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2. ความพึงพอใจในการทำงานของครู หมายถึง ความรู้สึก และเจตคติที่ดีและไม่ดีของบุคคลที่มีต่องานที่กำลังปฏิบัติ ซึ่งความรู้สึกนี้เกิดจากการที่บุคคลได้รับการตอบสนองทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ จนเกิดทัศนคติทั้งด้านบวกและด้านลบต่องานที่ปฏิบัติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต1 ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการจากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ไพบูลย์ โพธิ์ไพโร (2544, บทคัดย่อ) อภิญา พันธ์สุวรรณ (2548, หน้า 11-17) สมชาติ มณีวรรณ (2551, หน้า 34) และแบงก์ (Bank, 2007, p.28) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผล ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล มีผู้ให้แนวคิด ดังนี้ จันทร์เพ็ญ กลับดี (2547, หน้า 20) จีรวรรณ ขรภูมิ (2550, หน้า 27) และสตีร์ (Steers, 1991, pp.304-305) ซึ่งผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านแนวทางการเรียนการสอน และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กได้